

STUDENTŲ VARPAS

STUDENTŲ VARPAS

Nr. 3

G e g u ž i s

1947

"ŽALGIPIUI" ATGIMUS.

Jau kuris laikas neoficialiai veikusi, 1947 m. gegužės 11 d. vargingose tremties sąlygose, toli nuo tėvynės viešai atsikūrusi lietuvių tremtinių studentų varpininkų korporacija "Žalgiris" yra tiesioginis įpėdinis, natūrali senojo "Žalgirio" tаса, veikusio Nepriklausomoj Lietuvoj Vytauto Didž. Universitete Kaune ir vėliau Vilniaus Universitete. Atgimęs "Žalgiris" perėmė ne tik vardą, bet ir tautinę demokratinę ideologiją, pozityvius principus ir senasias varpininkų tradicijas. Šia proga pravartu pažvelgti į "Žalgirio" nusitąjį kelią ir jo veiklos barą tėvynės universitetuose.

Lietuvių studentų varpininkų korporacija "Žalgiris" Vytauto Didž. Universitete Kaune, kuris tuomet dar tebesivadino Lietuvos Universitetu, įsisteigė 1928 m. vasario 2 d. Taigi, netrukus jis būtų jau minėjęs savo veiklos dvidešimtmetį. Jauname, palyginti, mūsų akademiname gyvenime tai jau brandos amžius, reikšminga sukaktis, kurią "Žalgiris", tikiuosi, paminės.

Vytauto Didž. Universitete Kaune "Žalgirio" korporacija veikė daugiau kaip dešimtmetį iki 1940 m. pavasario semestro pradžios. Atgavus Vilnių ir ten įsisteigus lietuviškam universitetui, 1940 m. pradžioje persikėlė ten ir "Žalgiris". Deja, jo veikla Vilniuje nebebuvo ilga. Kartu su kitomis studentų organizacijomis jis buvo okupantų 1940 m. vasarą uždarytas. Ir štai, po nepaprastai sunkių ir pavojingų septynerių kovos metų jis vėl išeina į viešumą ir ryžtasi eiti senuoju varpininkų kovos keliu.

Šis "Žalgirio" atgimimas yra lyg skaidrus pragiedrulis nykiame mūsų tremties gyvenime ir tautinės demokratinės lietuviškosios visuomenės nuoširdžiai sveikinamas. Jis rodo, kad, nežiūrint iškentėtų kančių ir vargų bei pavojų, lietuviškasis akademinis jaunimas yra idealistiniai nusiteikęs ir pasiryžęs naujoms kovoms už tautos laisvę.

"Žalgirio" korporacija anais laikais Lietuvoje išaugo iš studentų "Varpo" draugijos, kaip pirmoji šios draugijos atšaka. Studentų "Varpo" draugija Lietuvos Universitete buvo jau 1922 m. rudeni įsisteigusi. Savo ideologijos pagrindu padėjo tris pagrindinius didžio-

Nr.3. -----S T U D E N T Ų V A R P A S -----Psl.2.

jo varpininko dr.V.Kudirgos suformuluotus principus - tautiškumą, demokratiškumą ir humanizmą, studentai varpininkai rado platų atgarsį Lietuvos akademiniame jaunime ir išrutuliojo plačią veiklą, ypač aktyviai įsijungdami į kaimo jaunimo organizavimo ir kultūrinimo darbą. Kartu studentai varpininkai buvo vieni aktyviausių Lietuvos akademinio jaunimo gyvenimo judinimo iniciatoriai, energingai dalyvaudami Studentų atstovybėse ir rengdami paskaitas, diskusijas, minėjimus bei koncertus. Būdami aiškiai ideologiniai ir politiniai apsisprendę, studentai varpininkai nevengė ir platesnės visuomeninės veiklos ir už universitetų sienų. Tuo būdu jie rengėsi aktyviam demokratinės Lietuvos visuomeniniam gyvenimui.

Tokiai pažangios tautiniai demokratinės lietuviškosios studentijos veiklai skaudų smūgį suteikė 1926 m. gruodžio 17 d. perversmas. Iš pradžių palengva, bet nuosekliai, perversmininkai pradėjo niiveliuoti Lietuvos visuomenę, persekioti tautiniai demokratinės politinės partijas ir jaunimo organizacijas. Diktatūra negalėjo pakęsti laisvos tautinės demokratinės minties. Visa tai atsiliepė ir studentijos gyvenime. Po 1926 m. perversmo studentų varpininkų eilės nebūgo taip sparčiai, kaip anksčiau. Į varpininkų eiles ateidavo tik aiškiai ir tvirtai ideologiniai apsisprendę akademiniis jaunimas. Didelė studentijos dalis, naujų vėjų paveikta, taikydamosi prie sąlygų ir būdama daugiau ar mažiau oportunistiškai nusiteikusi, pradėjo burtis į savotiškas rajonines ar panašių tikslų organizacijas ir vengti atviriau pasisakyti bei parodyti savo ideologinį nusistatymą, nukrypdoma į tuštokas formas. Tokių studentiškų organizacijų iki 1940 m. mūsų universitetuose atsirado net keliolika. Studentai varpininkai matė, kad toks oportunistinis kelias, tokia baimė ideologiniai ir politiniai apsispręsti yra aiškiai mūsų studentijai ir tautai nenaudingas, kad, šiuo keliu einant, iš studentijos neišaugs didesnių, platesnio akiračio ir energingų menybinių, tautos ir valstybės politinių kūrų.

Visa tai kaip tik ir vertė studentus varpininkus suaktyvinti savo veiklą, prieš didelės studentijos dalies oportunizmą pastatyti savo idealizmą, prieš ideologinį neapsisprendimą ir tuščių frazių švaistymą - tvirtą ideologinį aiškumą ir tikėjimą juo. Be to, gana gausioje studentų "Varpo" draugijoje ir planingą praktinę veiklą buvo sunkiau vykdyti, ypač kai dalis narių buvo gal per daug palinkę į individua-

Nr./3/ -----S T U D E N T Ų V A R P A S -----Psl.3.

lizmą. Atsižvelgdami į visus šiuos ir dar eilę kitų motyvų, gražus būrelis pačių aktyviųjų studentų varpininkų ir nutarė steigti atskirą organizaciją, kuriai buvo pasirinktas simbolinis, lietuvių patriotizmą žadinantis, "Žalgirio" vardas. Jos steigėjų tarpe buvo Pr. Zubrys, Pr. Dulevičius, J. Kregždė, K. Grigaitis, B. Paramskas, St. Strazdas ir eilė kitų. Korporacijos forma buvo pasirinkta ne todėl, kad varpininkai būtų buvę kokie korporatyvizmo gerbėjai ar šalininkai, bet tik tuo sumetim, kad tai įprastinė studentijos organizacijų forma, jos narius jungianti į vieną jaunatvišką brolišką šeimą. Nors ir pasirinkdami korporacijos formą, žalgiriečiai atmetė tuščias formas - špagas ir panašius dalykus, kaip lietuviškoms sąlygoms netinkamas.

Kaip jau minėta, savo veiklą 1928 m. vasario 2 d. pradėjęs "Žalgiris" netrukus pasirodė labai našus indelis į visą studentų varpininkų veiklą. Nebūdamas per daug gausus, jis ypač pasižymėjo savo narių tviirtu ideologiniu apsisprendimu, nepaprastu drausmingumu ir broliškumu. Pasirinkę kaip tik daugiau visuomeninės veiklos barą, žalgiriečiai buvo labai aktyvūs šioje srityje, nežiūrint vis sunkėjančių veikimo sąlygų už universiteto sienų. Pačiame gi universitete jie ypač uoliai nagrinėjo, diskutavo visuomeninio gyvenimo reiškinius ir kitas aktualiasias problemas. Šia kryptimi "Žalgiris" surengė visą eilę paskaitų, kurias skaitė žinomi mūsų mokslininkai, šieip visuomenės veikėjai ir politikai.

Kad "Žalgirio" pasirinktas kėlas buvo teisingas, vėliau patvirtino kiti įvykiai. Šalia "Žalgirio" įsisteigė kitos studentų varpininkų korporacijos: Kaune - medikų "Ažuolas", mergaičių "Rimtis", Prėkybos Institute Klaipėdoje "Granitas", Dotnuvoje, Žemės ūkio Akademijoje - "Varpas". Visi šie vienetai sudarė Lietuvių Studentų Varpininkų Sąjungą.

"Žalgirio" korporacijos šefas buvo Mykolas Šležėvičius, visais atžvilgiais daug padėjęs korporacijai.

Kovoje dėl Lietuvos laisvės žalgiriečiai yrasudėję brangių aukų. 1941 m. birželio 14-16 d. d. okupantai išgabeno į Sibirą pirmąjį "Žalgirio" korporacijos pirmininką Pr. Zubrį ir vieną jos steigėjų ats. leit. Stasį Strazdą. Antrosios bolševikų okupacijos metu kalėjime nukentėntas buvęs "Žalgirio" korporacijos pirmininkas adv. Alf. Gineitis, žalgirietis Meč. Mackevičius buvo kalinamas tautininkų ir bolševikų, o vokiečių nacių Stutthof'o koncentragery iškalėjo dvejus metus.

Naujai atgimęs "Žalgiris" turi lietuviams brangų vardą, garbingą

Nr.3 -----S T U D E N T Ų V A R P A S -----Psl.4.

"Žalgirio" pramintą kovą dėl Lietuvos laisvės, dėl demokratijos ir sąžinės laisvės kelią. Tegul jis tvirtai ir vyriškai su jaunatviškumu pasiryžimu juo žengia.

Senas Žalgirietis

000 - x - 000

Petras Rašimas

PAŽANGIOSIOS IR DEMOKRATINĖS LIETUVIŲ MOKSLEIVIJOS KELIAIS.

/Tęsinys iš "Studentų Varpo" Nr.2./

Aušrininkai Nepriklausomoje Lietuvoje.

Rusijoje aušrininkų nepasiliko. Visi grįžo Lietuvon ir čia savo veikimą plėtė. Grįžo gerokai įsisąmoninę savo ideologijoje ir numatę veikimo gaires. Slaptai parsigabeno dar į vokiečių okupuotą Lietuvą lietuvininkiškos /daugiau eseriškos/ literatūros ir iš pradžių dirbo daugiausiai sodžiaus jaunime. Iš Rusijos parsigabeno ir slaptą rankinę spaustuvę su pakankamu kiekiu raidžių. Spausdino antivokiškus etsišaukimus ir organizavo antivokišką lietuvių sąjūdį. Kaimų jaunimas noriai į šį darbą dėjosi ir tautiniai-demokratinės idėjos plito.

Įsisteigus eilei lietuviškų gimnazijų, atgaivintas veikimas moksleivijoje. Ypač daug aušrininkų susispietė Marijampolės realinėje gimnazijoje kur susidarė faktinis Lietuvos aušrininkų centras. Iš čia aušrininkų idėjos ir organizacija sklido į visos Lietuvos gimnazijas ir apėmė gana platų lietuvių moksleivijos skaičių. Gimnazijose dvelkė tikrai darbo, demokratinių idėjų ir visuomeninė veikla susidomėjimo atmosfera. Iš šių veikliųjų aušrininkų tarpo išėjo nemažas skaičius abiturientų, kurie vėliau buvo aukštais karininkais, teisum darbuotojais, mokslininkais ir t.t. Jų nemaža dalis yra atsiderusi ir tremtyje.

Po 1914 - 1918 metų karo aušrininkų ideologija ir veikimas kairėja. 1920. IV. 9 d. įvykusioj aušrininkų organizacijos konferencijoje formuluojami pagrindiniai šios organizacijos principai: individualizmas ir socializmas, pažiūros į tautybę, tikybą ir dorovę. Aušrininkai - individualistai laikė viso gyvenimo centru patį žmogų bei organizuotą žmonių kolektyvą, kuris, sąmoningai kurdamas savo gyvenimą,

mo ir veikimo planus, tikslus ir idėjas, sąmoningai pasirinkdamas veikimo priemones, tų savo tikslų bei idealų siekia ir tuo būdu natūraliai gyvenimą kreipia norima, jo tikslus atitinkančia, linkme. Priešgaivališką ekonominių ir šiaip gyvenimo jėgų raidą statė tikslinga ir valinga žmogaus veikimą. Šios principinės aušrininkų individualizmo tezės buvo griežtai priešingos marksistų skelbtajai istorinio materializmo tezei. Patį socializmą aušrininkai siekė įgyvendinti kaip realų ateities visuomeninio gyvenimo planą, kaip žmogaus proto darbo bei jo valingo veikimo ir pasiaukojimo vaisių. Jau tuo metu aušrininkų organizacija pasivadino Lietuvos socialistinės moksleivijos aušrininkų organizacija. Nuo 1918 m. Marijampolėje ir nuo 1926 m. Kaune buvo leidžiamas mėnesinis laikraštis "Aušrinė".

Aušrininkai nuėjo socialistiniais keliais, bet didelė jų dalis buvo ne taip radikalių nusiteikimų. Tat pasireiškėdavo metinėse konferencijose ir dalinai pačioje "Aušrinėje". Jau apie 1922 metus ryškiai išsikristalizavo aušrininkuose dvi kryptys - eseriška ir liaudininkiškai - demokratinė. Tarp šių srovių vyko ilgiau užtrūkusios diskusijos. Tenka pažymėti, kad nors gimnazijos, ar universiteto suole aušrininkai buvo stipriai kairių ir radikalių pažiūrų, tai išėję gyvenimą, labai aktingai jungėsi į teigiamą Nepriklausomos Lietuvos Respublikos gyvenimą ir davė gana daug vertingų asmenybių. Iš aušrininkų eilių išėjo būrys karių savanorių, valstybininkų, aukštai kvalifikuotų specialistų ir plataus masto visuomeninkų.

Nepriklausomoje Lietuvoje įvyko aštuonios aušrininkų metinės konferencijos: 1920.IV.7-9; 1921.XII.28-29.; 1922.IV.11-12; 1923.VI.15; 1924.I.4-5; 1925.I.5-7; 1926.III.29-31; 1927.IV.2-3; du kongresai - 1925.VI.26-28 Kaune ir 1926.VII.2-4 Marijampolėje, keletas skyrių pirmininkų suvažiavimų ir didelė ekskursija Žemaitijoje 1924.VII.4-16 su gegužinėmis, vaidinimais, paskaitomis ir t.t.

Lietuvos universitete, aukštesniosiose bei vidurinėse mokyklose aušrininkai turėjo gana daug skyrių su keliais šimtais narių. Aušrininkų skyriai ir kuopos ruošdavo susirinkimus, skaitydavo referatus, ginčydavosi įvairiais mokslo, meno, visuomeninio gyvenimo ir kitais klausimais, rengdavo paskaitas, spektaklius, leisdavo rotatorium spausdinamus laikraščius, kuriuos patys prirašydavo, turėjo savo choras, orkestrus ir mėgėjų vaidintojų būrelius. Plačiai dalyvavo visuomeninių organizacijų politinėje veikloje, sąmonindami ūkininkus ir darbininkus. Dirbo profesinėse sąjungose ir kooperatyvuose. Kurdavo "Kultūros" būrelius ir platindavo savo "Aušrinę". Plačiai veikė moksleivijoje ir rūpinosi mokslieivių reikalais. Šioji aušrininkų veikla sukeldavo konfliktų su mokyklų administracija, kuri dažnai nesuprasedavo, ar nenorėdavo suprasti jų siekimų. Dėl įvairių trukdymų iš mokyklos vadovybės pusės dažnai

Nr.3 -----S T U D E N T Ų V A R P A S -----Psl6.

aušrininkai pereidavo su savo veikla į pagrindį. Dėl savo idėjų ir veiklos jie turėjo pakelti daug administracinių represijų. Po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo "Aušrinė" visam laikui buvo uždaryta, o aušrininkų organizacijos veikimas suvaržytas, o vėliau uždraustas kartu su kitomis lietuvių tautiniais demokratinėmis moksleivių organizacijomis. Paskutinio režimo metu iš aušrininkų tik retai kuriems pavyko išvengti kalėjimų, stovyklų ir tremimų. Paskutiniaisiais keleriais nepriklausomybiniais metais aušrininkai savo atskira organizacija nepasireiškė. Atskirų aušrininkų kelias artėjo prie jų I-jo Didž. Karo laikotarpio linijos, šiuo laikotarpiu politiniai liaudininkų atstovaujamos. Vokiečių laikotarpio pogrindyje visa eilė aušrininkų aktyviai dalyvavo pogrindžio liaudininkų organizacijoj: taip, laikinai išsiskyrę, pavojuinguoju savo pogrindžio darbu jie vėl surado bendrą kelią ir šiandien žygiuoja bendruoju keliu.

Debartinės okupacijos aušrininkų tautinėmis aukomis yra poetai Kazys Borūta ir Kazys Jakubėnas.

Nepriklausomybinio laikotarpio studentai varpininkai.

"Aušrinė" savo žygius ir darbus vystė dr. Vinco Kudirkos, dr. Kazio Griniaus ir kitų leistojo "Varpo" įtakoje, kol Rusijos revoliucijos paveikta pasuko socialistiniais keliais. 1922 m. įsisteigus Lietuvos Universitetui Kaune, šie susibūrė didesnis skaičius ir pažangiosios tautinės demokratinės studentijos. Prisiminta dr. Vinco Kudirkos puoselėtosios mintys, idėjos ir darbai ir pradėta galvoti apie šios studentijos subūrimą, suorganizavimą, juo labiau, kad dešimtojo pradžioje pradėjo burtis krikščionių demokratų srovės studentija, ateitininkija pasivadinusi, be to, Vokietijos studentijos pavyzdžiu, griežtai korporantiško tipo nacionalistinis studentijos būrelis; kairėje buvusieji moksleiviai aušrininkai iš karto dar savo veiklos universitetan neparkėlė ir daug kam iš pažangiųjų tautinių demokratų studentų atrodė per daug radikalūs. Tuo būdu 1923 m. rudenio pabaigoje buvo įkurta lietuvių studentų "Varpo" draugija. Jos steigėjais buvo paskutinis Nepriklausomos Lietuvos Teisingumo Ministeris prof. A. Tamošaitis, 1940 m. tik bolševikams užėjus vienas iš pirmųjų labai žiauriai traktuotas ir žiauriausiai kaltinamas bolševikų išgabentas į Rusijos gilumos kalėjimus ar lagerius, amžinos atminties redaktorius ir kovotojas už lietuvių tautos laisvę ir Lietuvos demokratinę santvar-

Nr.3.-----S T U D E N T Ų V A R P A S -----Psl.7.

ką Jonas Strimaitis, visuomenininkė-publicistė advokatė Birutė Gri-
gaitytė-Novickienė, Apygardos teisėjas Jurgis Kasekaitis, nešantie-
ji trėmtinio dalį - pirmoji Vokietijoje, antrasis Austrijoje, - ir
kiti studentai varpininkai.

Varpininkų ideologijos pagrindan paimta trys principai: t a u -
t i š k u m a s , d e m o k r a t i š k u m a s ir h u m a n i š k u
m a s s u s a ž i n ė s l a i s v ė s principais. "Varpo" draugijon
įstojo gražus p a ž a n g i o s i o s t a u t i n ė s d e m o k
k r a t i n ė s studentijos būrelis, būrelis savo organizaciniu var
du pagerbęs didžiuosius varpininkų darbus mūsų tautai.

"Varpo" draugija studentijos gyvenime vaidino žymų vaidmenį.
Būdama p o l i t i n e v a d o v e p a ž a n g i o s i o s
t a u t i n ė s d e m o k r a t š k o s i o s l i e t u v i ų
s t u d e n t i j o s s r o v ė s , b ū d a m a v a r p i n i n -
k ų k o v o s u ž t a u t o s i r k r a š t o l a i s v ė
t r a d i c i j ų s a u g o t o j a i r t o s k o v o s d a -
l y v ė , j i d r a u g e s u k i t ų m ū s ų s t u d e n t i j o s s r o v i ų p o l i t i n i a i s
v a d o v a i s - i š d e š i n ė s a t e i t i n i n k i j o s i r i š k a i r ė s k i e k v ė l i a u s u -
s i o r g a n i z a v u s i o m a r k s i s t i n i o "Žaizdro" - v a d o v a v o v i s a m s t u d e n t i -
j o s g y v e n i m u i , o p a s k u t i n i a i s k e l i a i s m e t a i s , i š n y k u s a u š r i n i n k a m s
i r ž a i z d r i n i n k a m s , "V a r p o " d r a u g i j a b u v o p a s i l i k u s i v i e n i n t e l e ,
g r e t a a t e i t i n i n k i j o s , p o l i t i n e m ū s ų t a u t i n ė s
i r d e m o k r a t i n ė s s t u d e n t i j o s r e p r e z e
z e n t a n t o i r v a d o v e .

Kaip tokios, josios darbai ir jos vardu tariamas žodis jautriai
būdavo priimamas ir tos lietuviškosios studentijos dalies, kuri, no-
rėdama lengvesnio kelio, būdavo susiorganizavusi ne į kovojančias
už tautos laisvę, už demokratiją, organizacijas, bet į įvairias re-
gionines ir įvairių įvairiausias kitokias organizacijas, savo buvi-
mu neįnešusias aukos ant tautos laisvės ir pažangos aukuro. Tokios
organizacijos, be abejo, buvo tautinės, jos nariai - geri ir padorūs
lietuviai, nuėję į tokias organizacijas tik todėl, kad, nebūdami pa-
kankamai kovingos dvasios, nenorėjo dalyvauti aiškiose tik minėto-
se politinėse organizacijose, nenorėdami pasunkinti ne tik savo stu-
dijų, bet ir tolimesniojo savo gyvenimo, nes tik minėtose politinė-
se tautinėse demokratinėse lietuvių studentų organizacijose daly-
vavimas valdančiųjų buvo vertinamas kaip a n t i r e ž i m i -
n i s , todėl tik tokių organizacijų nariai būdavo ne tik ly-
giai su valdančiųjų režimą palaikančios korporacijos asmenimis
traktuojami, ne tik negalėdavo naudotis valstybinėmis stipendijo-

Nr.3 -----S T U D E N T Ų V A R P A S -----Psl.8.

mis, nekalbant jau apie jų siuntimą į užsienį pasitobulinti, bet, jiems ir išėjus iš akademinio studentiškojo gyvenimo, jie buvo val dančiųjų skriaudžiami ir persekiojami. Tačiau nežiūrint tokių perspektyvų, mūsų studentijoje visada būdavo pakankamai politiniai jau tresnių asmenų, kurie, nežiūrint visų nepatogumų, ryždavosi eiti sun kiuoju, bet reikalingu ir gražiu dr. Vinco Kudirkos k o v o s u ž l i e t u v i o l a i s v ė k e l i u ir t o d ė l s t o d a v o " V a r p o " d r a u g i j o n .

Ir pavieniai varpininkai studentų gyvenime vaidino žymų vaidmenį. Savo tvirtu nusistatymu, savo tiesiu tautiniu demokratiniu ko liu eidami, jie lietuvių studentijon įnešė nemažą indėlį. Jie pozi tyviai bendradarbiavo su Universiteto vadovybe ir padėjo jai ženg ti pirmuosius atgaivintosios lietuvių aukštosios mokyklos žingsnius. Ne retai su Universiteto rektoriais, gilios atminties profesoriais Jonu Šimkum, Petru Avižoniu, Mykolu Roemeriu ir kitais ir ypačingai su jų mylimu amžinos atilsies studentų reikalams praektorium prof. kan. Česniu tekdavo svirstyti ir spręsti komplikotus univer siteto akademinio gyvenimo klausimus.

Kaip vadovaujanti draugija, "Varpas" turėdavo savo atstovus bendrinėse studentų organizacijose ir institucijose - Studentų Atstovybėje, Teisme ir kitur; čia varpininkai dažniausiai būdavo pirmose eilėse, arba vadovaudavo pozityviajai, bet kovingai opozi cijai. Tokiu būdu jie kūrė g r a ž i a s i r g a r b i n g a s l i e t u v i ų s t u d e n t i j o s i r j ų s o r g a n i z a c i j ų t r a d i c i j a s .

Be šito, varpininkai aktyviai dalyvavo ir ekonominiame lie tuvių studentijos gyvenime: čia jie vadovauja bendriniam studentų kooperatyvui, čia jie visą eilę metų vadovauja dalinei bendrinei Lietuvių Studentų Susiśelpimo Draugijai, vėliau p e s i o r g a n i z a v u s i a i į kooperatyvą su valgykla, kino, krautuvėmis ir kt. įmonėmis.

Varpininkai, kaip aktyvūs tautos laisvės ir demokratinės jos. santvarkos kovotojai, labai jautriai atsiliepdavo į visos lietuvių tautos ir savo vyresniųjų kolegų kovas su antidemokratinio režimu. Štai 1931 m. rudeniį paskelbus "seniūnų prezidento" "rinkimus", var pininkai vadovauja studentijos kovoms prieš lietuvių tautos rinki mų teisės išniekinimą, įtraukdami ton kovon net jau minėtasias nei tralijas korporacijas. Tas pats ir 1938 metų "rinkimų" proga. Juk varpininkai buvo ne vien tik studentai, bet visos lietuvių tautos na riai, ir dargi organizuoti nariai. Todėl jų dalyvavimas savo tėvų Lietuvos ūkininkų vadinamame suvalkiečių sukilime plačiai žinomas. Dėl to, kad varpininkai buvo kovotojais dėl tautos laisvės, jie ne

Nr.3 -----S T U D E N T Ų V A R P A S -----Psl.9.

tik buvo laikomi posūniais, ne tik nepriimami į valstybines tarnybas arba karo mokyklon, bet nuolat jie buvo tardomi, kratomi, teisiami, laikomi kalėjimuos, ar Varnių ir Dimitravos stovyklose. Tačiau persekiojami varpininkai nepalūžo, jų darbas nuolat plėtėsi, o narių skaičius augo. Visuomet atsirasdavo iš lietuviškosios studentijos, iš jos pašalangišios tautinės demokratinės srovės, pasiryžėlių garbingai atstovauti visą srovę ir einančių į varpininkų kovos gretas. -

Jeigu kiti, be ateitininkų, neatlaikė spaudimo, tai varpininkai pamažu, bet žingsnis po žingsnio vis augo. Greto "Varpo" draugijos, 1928 m. atsistoja varpininkų korporacija "Žalgiris", 1933 m. - varpininkų medikų korporacija "Ažuolas", 1934 m. - varpininkų korporacija "Rimtis", 1938 m. Klaipėdoje - "Granitas" ir 1939 m. Dotnuvoje korporacija "Varpas".

Varpininkai aktingai dalyvavo pažangioje, tautiniai demokratinėje lietuvių spaudoje. Turėjo savo tvarkomą ir prirašomą puslapį "Lietuvos Žiniuose". Jie leido ir savus leidinius: "Varpą", moksleivių žurnalą "Moksleivį", kuris 1936 m. buvo režimo cenzoriaus uždarytas, vėliau "Moksleivių Varpus", savo 15 metų sukačiais paskirtąją gražų leidinį "Varpininkų Kelias", visą eilę vienkartinį leidinių mokslo metų pradžiai ar Studentų Atstovybės rinkimų progą - "Kelkite! kelkite! kelkite!" ir kit.

Varpininkų organizacijos, būdamos grynai tautinėmis lietuvių studentų organizacijomis, turėjo savo rėmėjais ir garbės nariais didžiuosius ir garbingus lietuvių kovotojus. Jų tarpe buvo žinomas varpininkas, mokslininkas, pirmasis Nepriklausomosios Lietuvos Teisingumo Ministeris, profesorius adv. Petras Leonas, Lietuvos Ministeris Pirmininkas, savanorių organizatorius ir Lietuvos išgelbėtojas 1918-19 m. nuo bolševikų jungo, adv. Šleževičius Mykolas, didžioji varpininkė, visuomeninkė ir kovotoja, nenuilstama pažangiosios tautinės jaunuomenės rėmėja ir demokratinės spaudos organizatorė Felicija Bortkevičienė, vienas žinomiausių Lietuvos finansų žinovų, Amerikos Lietuvių Tautinės Sandomos organizatorius, Lietuvos žemės reformos parengėjas, mokslininkas prof. Albinas Rimka, dar iki šiol sėkmingai Lietuvos išlaisvinimui dirbas

Nr.3 -----S t u d e n t ų V a r p a s -----Psl.10.

buvęs Lietuvos Respublikos konstitucinis Prezidentas dr.Kazys Grinius ir kiti.

Toks buvo varpininkų kelias Nepriklausomoje Lietuvoje. Pirmosios bolševikų okupacijos metais jų rezistencijos uždaviniu buvo - išsugauti kiek galint didesnę lietuvių skaičių Lietuvos prisikėlimui. Daug kam teko ir žiauriai nukentėti. Prof.dr.Antanas Tamošaitis, rektorius Jonas Kalnėnas, dipl.teis.Stasys Strazdas ir kiti ištremti Sibiran žiauriam likimui, dipl.teis.Močys Mackevičius, agr.Andrius Valuckas ir kiti buvo kankinami kalėjimuose. Taip pat ir vokiškųjų nacių okupacijos laikais. Tos pat M.Mackevičius ir adv.Bačiulis bei kiti perėjo nacių kalėjimus ir koncentracijos stovyklas. Bet daugiau - varpininkai kenčia dabartinėje rusų okupacijoje. Dalis jų nukankinti, dalis tolimajame Sibire ar Vorkutoj. Užtenka paminėti jau nukankintus adv.Alfą Gineitį ir Liudą Bieliuką, neminint visos eilės nuteistųjų ir išvežtųjų; jie buvo lietuvių tautos ir jos liaudies kovotojais, jie buvo politiniai jautresnioji tautos dalis, todėl irėjo nors sunkiu, bet mūsų tautai ir valstybei būtinu lietuvių varpininkų kovos keliu.

Džiugu, kad varpininkų kovos dvasia ir tikėjimas tautos atgimimi neapleidžia ir čia, tremtyje esančios mūsų studentijos, besibūrienčios į kylančias varpininkų korporacijas.

---000---x---000

V.A.--Us.

L I E T U V O S M I Š K U O S E .

Jau daugelis metų, kaip aš neturiu tikrai malonių valandėlių, nes, vos pradėjus veidui juoktis, širdyje gailėsčio aidais atsiliepia tėviškos tragedija. Tačiau viena kartą aš buvau vis dėl to laimingas, nes betarpiškai girdėjau pasakojimus iš tikrą grįžusio iš Lietuvos, apie savo pergyvenimus, tenai turėtus.

-Buvau Lietuvoje kelotą mėnesių užtrūkęs. Aplankiau daugelį vietovių pačiu gražiausiu vasaros metu. Ar bereikia sakyti, kad tai buvo maloniausias laikotarpis mano gyvenime?...

Mes atydziai klausėmės jo kalbos ir jautėme, jog nuo jo tebedvelkia Lietuvos miškų ir laukų gėlių kvapai, jo balsas ataidi Lietuvos varpų aidais ir jo krūtinė prisipildžius užgrūdintos ko-

vos dvasia.

-Dovanokite, bet dėl suprantamų priežasčių aš vengsiu vietovių ir pavardžių, nors jos jums būtų be galo brangios. Kada aš nakties metu patekau partizanams į nagus, tai jie buvo pasiryžę mane likviduoti, nežiūrint pažinties, draugystės ir prisiminimų. Mane išgelbėjo tik slaptažodžio žinojimas kito būrio rajone. Sunki kova reikalauja begalinio atsargumo, kuris yra pilnai pateisinamas.

-Ar yra okupantams pasidavusių lietuvių?

-Yra, ir kaip tik daugiausia iš buvusių dvarų kumečių tarpo. Nepriklausomos Lietuvos laikais jie nebuvo aprūpinti žemė ir dabar dirba nusavintuose stambiuose ūkiuose. Be to, okupantams yra atsidavusi ir taip vadinama lietuviška vyriausybė, kuri labai daug žalos daro kraštui, nes gerai pažįsta vietos sąlygas ir padeda išprievartauti gyventojus. Bet yra ir labai gerų žmonių. Štai viena neturtinga senutė pavaišino mane paskutiniu pieno lašu, o kada aš nenorėjau imti, tai man pasakė šiuos atmintinus žodžius: "Ink, man daug nereikia... Jūs, miškiniai, kovojate už didelę, didelę teisybę, ir aš noriu bent tuo atsilyginti..." - ir ašaros pasirodė jos akyse. Aš noklausiau ko ji verkė: vyro, brolio, sūnaus ar anūkų, bet jos žodžiai ir šiandien man skamba lyg šventos priesaikos formulė... Pasakotojas nustojo momentui kalbėti, kad nurimtų jo susijaudinęs balsas.

DP skurdžiam kampely tylą, bet niekas nekreipia dėmesio į savo ubagišką aplinką. Visų mintys toli, toli, ten...

-Aš norėčiau pasakyti viena. Kovotojų eilėse yra tie asmenys, kurie ir anksčiau nebojo ištöt už laisvę nei Smetonos, nei Stalino, nei Hitlerio laikais. Dar daugiau: jie atsisako priimti savo tarpan tuos asmenis, kurie anksčiau buvo pasižymėję vienašališku žiaurumu. Kelios suminėtos pavardės paryškina, kurie momentai turimi galvoj.

-Man atrodo, kad Lietuvoje žmonės savo kaikiu per daug jautriai pažino visokio plauko diktatūras, jų nemėgsta ir tapo atkakliais vakerietiškais demokratais.

-Dovanokite, bet ar negalėtumėte ką nors papasakoti apie partizanus? - įsiterpė vienas klausytojų.

-Kai kuriais epizodėliais džiugu prisiminti pergyventą. Taigi, mums aštuoniems vyrams reikėjo dienos metu skubiai persikelti į nurodytą vietą už kelių kilometrų į partizanų vadų pasitarimą. Deja, mes pataikėme blogu laiku. Tą dieną NKVD pravedė masinį partizanų valymą Lietuvoje. Dalyvavo didesni būriai enkevedistų. Taip netikė-

Nr.3.-----S T U D E N T Ų V A R P A S-----Ps1.12.

tai pajutome, kad mūsų miškelis yra apsuptas rusiškų sunkvežimių. Iš sunkvežimių pasipylė grandinės bolševikų saugumiečių ir omė sup-
ti miškelį. Pirmose eilėse slinko iki dantų ginkluoti vyresnieji.
Per žiūronus aiškiai mačiau priešais mane atslenkantį NKVD majorą.
Aš sakau NKVD, nors dabar jie vadinasi MOB.

Mūsų būrelis buvo mažas, todėl mes sutarėme energingai atremti
pirmą puolimą ir pasitaikius savyšiu pasinaudoję pasprukti. Dar teb
bėbuvo trečia valanda po pietų. Saulė slinko žemyn nepaprastai lė-
tai. Aš pasidėjau šone automatinį šautuvą, o mano palydovas palyginti
visai ramiai laukė antpuolio. Jam tai buvo ne naujiena. Lyg niekur nie-
ko, jis manęs paklausė:

-Sakyk, kiek yra lietuvių studentų vakaruose?

-Apie du tūkstančius - atsakiau aš jam. Tada jis po valandėlės
vėl sako:

-Ir jie visi gali mokytis! Kaip gerai... -

Tai jis pasakė su tokiu malonumu, u tokiu pasigėrėjimu, be jokio
povydo, nors pats buvo baigęs gimnaziją ir toliu mokytis negalėjo, k
kaip daugelis jam panašių. Bet aš nuklydau nuo temos.

Mūsų dešinėje pradėjo traukti bolševikų kulkosveidis. Mano pa-
lydovas ir aš nukreipėme visą ugnį ten, kad likvidavus pavojingą
lizdą. Ieškodamas tiksliausios apšaudymo vietos palydovas nuslinko
tolyn. Po kelių minučių kulkosveidis nutilo... Palydovo taip pat
nebuvo matyt. Likau vienas. Leidau apkabą po apkabos. Svarbu, kad gink-
las neužspringtų, kad neišvyktų kliučių. Šaudžiau į taikinius ir be
taikinių. Nesekiau, ar kliuvo ar ne. Tik staiga pamačiau nepertoliau-
siai prislinkusį bolševikų majorą. Paspaudžiau gaiduką ir jis nuvirto.
Tai pirmutinis mano gyvenime aiškus pataikymas...

Staiga eplink įsivyravo visiška tylė. Bolševikai ruošėsi naujam
puolimui. Buvo proga sprukti, bet dar buvo per daug žviesu. Kad tik
greičiau ateitų naktis! Aš apžiūriu ginklą, įdedu paskutinę apkabą
ir paručiu rankinę granatą save išsprogdinti. Svarbu nepasiduoti gyva-
vam ir neleisti atpažinti lavono - toks partizanų įstatymas.

Pertrauka pradėjo dilginti nervus, nes nežinia kada ir iš kur ims
šaudyti. Žvalgau žiūronais priešais esantį apšaudymo lauką, būdžiu sav
gyvybės sargyboje, taigi, gan atidžiai. Netikėtai iš kažkur vėjo dvel-
kimu pasiekė mane dejevimas. Atsargus, tylus kenčiančio žmogaus skundas.
Aš nenoriu jo klausytis, jis man baisus, jis erzina mano ausis, prie-
kaištaija mano sąžinei, kenkia mano sągumui. Bet dejevimas nesiliauja.
Žmogus laukia. Kas jis? Savas ar priešas? Aš dar guliu ir svarstau, dang

Nr.3-----S T U D E N T Ų V A R P A S-----Pal.13.

stausi nuo aiškios pareigos išsisukinėjimais, bet sąžinės balsas...
nugali ir aš einu ieškot kenčiančio žmogaus.

Vos man pradėjus šliaužti, balsas nutyla. Aš abejoju dėl krypties ir laukiu. Silpną dejavimą išgirdęs imu skubėti, naujas jausmas manyje auga ir nugali viską. Patenku į mažučią eglaičių gojelį ir iš už vieno krūmo matau kyšančius betus. Batai ne rusiški, o pusbačiai, kažkur mano jau matyti. Taip tai mano palydovo pusbačiai. Dabar aš jau drąsiai slenku jam į pagalbą ir randu jį sunkiai sužeistą. Kai rės rankos patys taip suaižytą, kad ranka vos kabo. Kraujas plūste plūsta iš žaizdos. Aš triebiu pirmos pagalbos pakietėlį, praplėšiu jį ir imu skubiai tvarstyti žaizdą. Bet kraujas nesiliauja bėgęs. Nusiimu savo parškinius ir juos suplėšęs aprišu žaizdą. Kraujopūdį sustabdau.

Sužeistasis atsigauna, pažįsta mane ir paprašo vandens. Slenku ieškot. Redau toliau balą, prisisemiu kepurę ir bėgte nešu ligoniui. Jis žiūri į mane. Aš jį raminu, prašau kentėti, kaupti tamsos, o tada bandysime pasprukti. Paslopiu jo kojas, pasiimu šovinių atsargą ir įlindęs į eglaites laukiu. Tegul būna palaimingas miestuviško miško prieglobstis! Vos man spėjus atsigulti, pasigirsta žingsniai. Pro pamudą praeina visė enkavedistų banga. Jie mūsų nepastebėjo. Laikina mes išgelbėti.

Sužeistasis dar daug kartų šaukiasi pagalbos. Aš vis nešu jam vandenį. Pagaliau atėjo naktis. Mėginu iš čia pasitraukti. Sužeistą jį užsiverčiu ant pečių ir nešu...

-Taip kaip mane nešei vokiečių kalėjimo etapo metu, - įsiterpia vienas klausytojų ir, kreipdamasis į kitus, pridūrė: - Išsekus mano jėgoms aš kritau ir laukiau mirties. Jis pats, vos paeidamas, ėmė mane nešti, nors kiti už jį stipresni, į mane nekreipė net dėmesio. Aš pilnai tikiu, kad jis teisybę pasakoja. Kas kitam yra didvyriškumas, tai jam yra vien kasdieninė pareiga! Bet, atleiskite, aš trukdau.

-Vėliau paaiškėjo, - tęsė toliau pasakotojas, - kad aš turėjau laimę pralįsti pro bolševikų postus. Aš ėjau... Ėjau tolyn ir tolyn, bet našta lenkė mane prie žemės, nakties tamsa ir saugojo ir kliudė eiti. Sužeistajam reikėjo žūt būt greitos pagalbos ir aš pasiryžau rizikuoti. Palikęs sužeistąjį už sodybos pats įėjau kieman ir ėmiau smarkiai baladoti į gyvenamo buto duris. Iš vidaus pasigirdo pagyvenusios moteriškos mieguistas balsas:

Nr.3 -----S T U D E N T Ų V A R P A S-----Psl.14.

-Kas ten?

-Partizanai! Įsakau atidaryt duris!

Griežto mano balso paveikta moteris atidarė duris. Už jos stovėjo smalsi aštuoniolikmetė mergina. Aš pasakiau, kad kluone yra sužeistas partizanas ir įsakiau merginai padėt man jį įnešt į kambarį. Kada mergina pamatė momentui užžiebtos lempuotės šviesoje sužeistojo veidą, tai išsigandusi sušuko:

-Jezus, Marija, Antanėlis!...

Motina tuoj liepė užgesinti šviesą ir pirmą pagalbą - pertvars_tymą atliko tamsoje. Baigiant perrišimą ėmė belsti į duris ir išgirdome rusiškų balsus:

-Atsiliepkite!

Nutirpome visi. Greit sužeistąjį įnešėm į rūšį ir su mergina likom tenai, o senutė atidarė duris. Rusai keikėsi, kodėl taip ilgai neatidarė durų. Senutė teisinosi miegojusi, bet rusas nenusileido.

-Aš mačiau šviesą!

Senutė gailiu balsu aimanuodama skundėsi serganti ir pasišvietusi norėdama išgerti vaistų. Rusai reikalavo išduot slepiamus partizanus. Aš stovėjau su peruošta granata, bet staiga kalba netikėtai pakrypo geron pusėn:

-Samagono, matkažturi ?

Negavę samagono įsake peruošt gerą vakarienę. Jie valgė apie valandą. Mes kantriai tupėjome rūsy ir laukėme. Sužeistasis kentė sukandęs dantis. Tik rusams išėjus pavyko sužeistajam parūpinti rimtesnę mediciniską pagalbą. Jo gyvybė buvo išgelbėta.

-O kaip su kitais partizanais ?

-Jie laimingai paspruko, išskyrus vieną žuvusį, kurio žiauriai sužalotą nuogą lavoną bolševikai išmetė artimiausiam miestely...

Deja, laikas buvo skirstytis ir pasakojimas buvo nutrauktas. Skirstėmės tikėdamiesi vėl turėt progos išgirsti ką nors konkretaus apie tėviškės dalį. Nėra laimingesnių valandų, kaip patekt tarp kasdieniškiausiai paprastų, bet tikrai retų žmonių...

000---x---000

Nr.3-----S T U D E N T Ų V A R P A S -----Psl.15.

J.Korna.

Jungtinės Europos Valstybės.

Antrasis pasaulinis karas baigtas, bet taikos nei nugalėtojai, nei nugalėtieji neįveikia: pirmieji toliau ginkluojasi, bauginasi atominėmis bombomis, o antrieji tebėra prisilęgi bėsių karo padarinių ir neturi vilties greit sulaukti geresnių dienų. Vienur kitur - Kinijoje, Irake, Turkijoje, pagaliau ir Graikijoje, - vyksta ginkluoti, neva vidaus, politinių grupių susirėmimai, kurie be abejonės yra Sovietų Sąjungos kurstomi ir remiami. Maža kibirkštėlė, ir vėl gali iškilti III-sis pasaulinis karas.

Tokiose politinėse apylostovose buv. Anglijos premjeras Winstonas Churchillis, konservatorių partijos vadas, pr. m. rugsėjo mėn. gale Žiuricho Universiteto salėje pasakė politinę kalbą, iškeldamas reikalą įkurti Jungtines Europos Valstybes, prie kurių, jeigu tuo tarpu ne visos, tai bent didesnė dalis Europos valstybių su keliais šimtais milijonų gyventojų galėtų prisidėti. Pirmąjį žingsnį turėtų padaryti Prancūzija su Vokietija. Tai turėtų būti neatidėliojant įvykdyta, nes nauji pavojai - atominė bomba - grėsia ne tik Europos civilizacijai, bet, gal, ir visai mūsų planetai. Šiai Jungtinių Europos Valstybių minčiai pritaria ir prez. Trumenas. Savo kalbą Churchillis vėliau pakartojo konservatorių partijos kongrese.

Šis proga pravartu prisiminti ir kiek plačiau susipažinti su Europos Jungtinių Valstybių, arba Paneuropos, organizacijos tikslais, šio judėjimo istoriją ir realizavimo galimais.

Jungtinių Europos Valstybių idėja nėra nauja. Ją sutinkame jau viduramžiuose. Prisiminkime Bohemijos karalių Georg von Podiebradą, Abėe de Saint Pjerrą ir kit. Prieš pasaulinį karą šią mintį kėlė Vokietijos "Sozialistische Monatshefte" ir dienraštis "Vossische Zeitung". Tuomet jie vadinosi kontinentinės politikos propaguotojais.

Kaip žinia, po I-ojo pasaulinio karo Europa dar labiau susiskaidė į atskirus politinius vienetus, valstybes, kurių labai įvairaus dydžio buvo priskaitoma net iki 28, neminint jau Sov. Rusijos ir Anglijos. Tobulėjanti technika - paštas, telegrafas, radijas, aviacija, - vis labiau artino žmones ir valstybes, o politines sienas ir ekonominiai barjerai vertė jas užsidaryti savyje, sunkino savitarpio susižinojimą ir bendradarbiavimą.

Tokią nenormalią būklę suprato Austrijos grafas Richardas Coudenhove-Kalergi. 1923 m. jis davė pradžią Paneuropos judėjimui, siekiančiam ūkiškai politinės Europos valstybių konfederacijos,

kurios pagalba buvo galvojama atsispirti prieš Europai grėsiančią naujo karo šmėklą. Iš pradžių Coudenhove-Kalergi išskyrė iš šios sąjungos Sovietų Rusiją ir Angliją, kaip ne grynai europinės valstybės, bet vėliau, 1926 m. numatė jau ir Anglijos prisidėjimą bent prie Europos muitų unijos.

Buvo įkurta Paneuropos Sąjunga, kuriai vadovavo Centro Taryba Vienoje. Jos pirmininku buvo pats Coudenhove-Kalergi. Atskirose valstybėse veikė Sąjungos skyriai. Nuo 1924 m. Vienoje buvo leidžiamas Sąjungos organas - "paneuropa". Tenka dar pažymėti, jog Paneuropos idėja buvo užsidegę ir tokie politikai, kaip Briandis ir Herriot, bet, deja praktiškai, išskyrus kelias tarptautines konferencijas, ir pasitarimus, nieko daugiau nebuvo pasiekta. Austrija, kuri buvo Paneuropos judėjimo centras, negalėjo pasukti Europos politikos vairo šia nauja vaga, nes pati vos tesilaikė, o Prancūzija taip pat nevaidino pirmajamos rolės Europos žemyne.

Neapsiėję ir be kritiką. Pažymėtini iš jų Grabowsky, A. Dix, kun. Rohan /"Europ. Revue"/ ir kit. Jie nurodinėjo, jog Paneuropą siekianti atiduoti Vokietiją Prancūzijos hegemonijai, jog neteisingai įvertinama iš esmės stiprūs Anglijos su Europos žemynu ryšiai ir, pagaliau, jogai sudaromas antisovietinis blokas.

Musolinio vadovaujamas Italijos fašizmas pagimdė ir kituose kraštuose autarkinio režimo šalininkus, kurie, pagrobę valdžią į savo rankas, pradėjo vykdyti siaurai egoistinę politiką ir už savo valstybės bei tautos ribų nebeįstengė matyti bendrų Europos bendruomenės interesų. Vietoje Paneuropos Hitleris pradėjo skelbti savo Naujosios Europos idėją, kuri, visiems aišku, tesiekė tik, visiškai pamirštant bet kokią žmoniškumą ir tarptautines sutartis, pavergti Europos žemyną ir primesti savo valią. Visa, kas buvo tarptautiška, diktatorių buvo stengiamasi išguiti iš savo krašto, idant šios idėjos nepakenktų jų tautinių grupių siekiams egoistiškai nacionalistiniams tikslams. Šių faktų skyvaizdoje mažosios tautos, prie kurių ir mes priklausome, prisibijo, kad didžiosios valstybės, išsižadėjus ar susiaurinus savo suverenines teises, neprimestų joms savo valios ir neatimtų visų sąlygų toliau puoselėti savo tautinę kultūrą ir reikšti savo samonę. Nenuostabu tad, jog Paneuropos idėja, pasickusi 1926-1927 metais savo apogėjų, pradėjo blėsti, kol pagaliau buvo visiškai palaidota II-jo pasaulinio karo kruvinose skerdynėse.

Kokios gi perspektyvos Paneuropos minčiai dabar realizuotis? Ar ji taip pat tebėra aktuali ir reali, kaip ir anksčiau?

Į paskutinį klausimą galima nedvejojant atsakyti - taip. Atskiros valstybės, ypač mažosios, pasidarė dar labiau ekonomiškai priklausomos viena nuo kitos, o ir politiškai jos tik formaliai begali būti nepriklausomos, šiaip gi yra visu smarkumu veikiamos įvairių veiksmų iš šalies ir jiems atsispirti vienos pačios jos nepajėgia. Bet kurie ekonominiai didesni suvaržymai, geležinės užtvoros vargu ar galės būti beprecedisingos.

Europos civilizaciją ir kultūrą galėtų išsaugoti tik pačios laisvos tautos. Deje, jų mažą beliko. Vokietija, kaip žinome, dar ilgiems metams, numatoma būti militariškai pavergta, o ištisa eilė Rytų Europos ir Balkanų valstybių yra vėl į ją įterpta į sovietinio režimo orbitą. Visa tai nėra palankūs reiškiniai realizuotis spontaniškai Paneuropos idėjai, nes šių valstybių ir jose gyvenančių tautų iniciatyva ir laisva valia yra suvaržyta.

Balieka tik prievartos kelias - kad kas nors iš šalies padiktuočių Jungtines Europos Valstybes. Jeigu tai įvyksta pačios Europos tautų gerovės ir saugumo sumetimais, nieko negalima prieš tai pasakyti. Geriausia galėtų tai apginti ir atlikti Jungtinės Amerikos Valstybės, kurios ir pačios yra panašiai susiorganizavusios ir turi šiame darbe geriausią patirtį. Be to, jos ligi šiol yra mažiausiai pareiškusios bet kurių imperialistinių siekimų ir yra aiškiai atsistojusios demokratiinių valstybių prysakyje.

Kertinis Paneuropos akmuo, ant kurio ji galės būti sėkmingai sukurta, bus kiekvieno žmogaus, kuriai tautybei jis priklausytų ir kuria kalba jis bekalbėtų ar kurią tikybą išpažintų, absoliučiai lygus traktavimas. Kad tai yra įmanoma, yra mums šveicarija pavyzdžiu. Ta pati šveicarijos konfederacija rodo mums, kad ir Europos tautybių įvairios kalbos negali būti kliūtimi susikurti Paneuropos valstybėms. 2 ar 3 plačiau vertojamos kalbos gali būti pripažintos oficialiomis kalbomis, o kitos - tautinės, naudojamos savitarpėje, tautiniam vystymuisi ir santykiuose su vietos administracija.

Churchilio iniciatyvą reikia sveikinti. Tektų tikrai džiaugtis, jei

Vakarų Demokratijos žengty drąsų žingsnį toliau - ruošty konkrety Paneuropos statuty ir pasiulyty Europos valstybems prie jo priside-
ti. Pries Rytų imperialistiškai autoritarinius siekimus reikalinga su-
burti visas demokratines pajegas. Paskiros valstybes negali to padary-
ti ir gali likti sukomis, kaip kad ir mūsų kraštas. Demokratines Paneu-
ropos suorganizavimas gali priartinti ir mūsų išvadavimą.

000-----000

PASIKALBĖJIMAS SU STUDENTŲ VARPININKŲ SAJUNGOS PIRMININKU.

Šia tremtyje mes turime labai gražų akademinės jaunuomenės skai-
čių, kurio eiles dar kasmet papildo mūsų tremties gimnazijas baigęs
jaunimas. Vakarų Vokietijos universitetuose ir kitose aukštesiose mo-
kyklose studijuoja beveik 2.000 lietuvių. Nemaža jų dar studijuoja
Austrijoje, Švedijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir kit. Tai tikrai džiūgi-
nų reiškinys, nes ši jaunuomenė turės dalinai pakeisti okupantų taip
negailėstingai prarastą ir dar ir dabar tebenaikinamą ir tebeblaš-
komą Lietuvos šviesuomenę. Jos laukia atsakingas ir sunkus Lietuvos
atstatymo darbas ir ji i savo rankas dalinai turės perimti tiek po-
litinę, tiek ūkinę krašto vadovybę. Tiems uždaviniams ji turi būti
pasirengusi. Atsikūrianti Lietuva reikės ne tik siaurų savo sri-
ties specialistų, bet ir energingų organizato-
rių, aiškiai politiniai apsisprendu-
sių visuomeninių ir ūkinių vadovų,
turinčių drąsos daryti ir didelės
reikšmės sprendimus ir imti atsako-
mybę ant savo pečių.

Nors iš dalies visiems šiems uždaviniams pasirengti pirmoji mo-
kykla yra pačios studentų organizacijos, kuriose įgyjami bent ben-
drieji visuomeninės veiklos metmen ir subrandinamas ideologinis ap-
sisprendimas. O be tvirto ideologinio apsisprendimo, be tikėjimo sa-
vo idealais ir principais jokia platesnė, sėkmingesnė veikla nėra
įmanoma, ji pasidaro lyg kokia tuščiavidurė rožė.

Kaip iki šiolei buvo susiorganizavusi lietuviškoji tremties stu-
dentija?

Turime gausų ateitininkų būrį. Tai studentijos dalis, turinti
aiškią politinę pasaulėžiūrą, kuri savo veiklą bazuoja konfesiniu,
jei taip galima išsireikšti, faktorium. Turime bendrinę, gerai pažis-
tamą, didelę ir plačią skautų organizaciją. Turime ir naują "Šviesos"
kultūriniai visuomeninį savibūklės sambūrį.

Be to, dar daug studentijos yra neorganizuotos. Nemažas
skaičius pažangiosios tautinės de-
mokratinės arcvės studentijos, vienu ki-
tur dirbusios "Šviesoje", arba ir visai nesusiorganizavusios, kon-
fesinius klausimus nuosekliai išjun-
giančios iš politinio gyvenimo ir
laikančios tai kiekvieno asmens
šventu ir privačiu dalyku, jau senai
pasigedo savo atskiros organizacijos.
Ir štai, pagaliau, ši pavasarį visa eilė jos atstovų iš įvairių uni-
versitetų suvažiavo Studentų Varpininkų Sąjungos atgaivinimo reikalu.
To suvažiavimo pasėkoj atsikūrė Studentų Varpininkų Sąjunga ir išsi-
rinko savo vadovaujamuosius organus. Tuoju pradėjo steigtis ir atski-
ri vienetai universitetuose, kur tik randasi daugiau mūsų studentijos.
Korporacija "Žalgiris" jau išėjo ir į viešumą, kaip galutinai susiorga-
nizavęs vienetas. Eilė kitų universitetų įsisteigę arba steigiasi kiti
naujųjų varpininkų vienetai. Tokiu būdu mūsų tremties studentijos gyve-
nime, šalia jau nuo seniau veikiančių kitų lietuvių studentų organiza-
cijų, savo viešą veiklą pradeda studentai varpininkai, taip pat aiškiai
apsisprendę ir turį senas ideologines ir tautines kovos tradicijas, aiškų

tautini, demokratinį, sąžinės laisvę ir toleranciją paranta kelia. Tuo pačiu mūsų studentijos gyvenimas gauna naują impulsą, darosi pilnesnis ir įvairesnis.

Manydamas, kad mūsų studentijai ir moksleivijai yra idomūs tie motyvai, kurie paskatino pažangiosios tautinės demokratinės srovės jaunimą organizuoti į varpininkų organizacijas, jų veiklos planai ir jų nusistatymas kitų lietuviškų studentišκών organizacijų atžvilgiu, kreipiausi į Sąjungos pirmininką su keletu klausimų:

- Ar, kolega pirmininke, Sąjungos narių tarpe yra daug Nepriklausomybiniam laikotarpy buvusių varpininkų?

- Ne. Septyni metai, kai mūsų Tėvynė okupuota; tiek pat laiko, kai Lietuviškosios tautinės studentų organizacijos negali tėvynėje viešai veikti. Mes gi, dabartiniai varpininkai, daugumoje esame jauni studentai ir nauji varpininkai. Pav. "Žalgirio" korp. teturi tik vieną Nepriklausomybės laikotarpio varpininką, bet ir jis nėra buvęs "Žalgirio" korp. nariu. Visi kiti yra iš vis nauji nariai. O gaila. Senieji greičiau padėtų mums įsijungti į gražųjį politinės veiklos kelią, išmėgintą Nepriklausomybinio gyvenimo laikotarpy, turtingą kultūrinių pastangų ir saviuoklos tradicijomis.

- Kolega paminėjai "gražųjį veiklos kelią"?!

- Mat, varpininko kelias niekuomet nebuvo lengvas. Jis nužymėtas aukomis kovoję dėl asmens ir tautinės laisvės, kovoję prieš netoleranciją. Tačiau, kam gi būtų vertas mūsų gyvenimas, jei mes nesiryžtume už tuos brangius siekius kovoti? Mane ir maho kolegas - naujuosius varpininkus - stiprina gražus Dr. Vinco Kudirkos, adv. Mykolo Sleževičiaus, Felicijos Bortkevičienės ir kitų didžiųjų lietuvių, neminint jau visos eilės jaunesnės ir jaunosios kartos tautos darbininkų ir politikų,ėjusių tuo pačiu kovos keliu, pavyzdys. Mes esame pasiryžę jų darbus pratęsti savo pastangomis mūsų tautos gerovei.

- Kokie motyvai paskatino jus įsteigti tremtyje studentų varpininkų Sąjungą?

- Visi mes siekiame laisvos demokratinės Lietuvos atstatymo. Viena pagrindinių demokratijos sąlygų - j o s p i l i e č i ū p o l i t i n i s s a m o n i n g u m a s. Mūsų nuomone, kas ne kas, bet jau studentas pirmoje eilėje turėtų būti politiniai apsisprendęs, privalo turėti tvirtą savo nusistatymą pagrindiniuose valstybės valdymosi ir tautinių sąvybių plėtojimo klausimais. Mes norime tvirtiau idėologiškai subręsti, artimiau teorėtiniai ir praktiniai, kiek leidžia vargingoji tremtinių būklė, susipažinti ir įsijungti į visuomeninę veiklą. Tai ir vertė mūs burtis draugėn. Išbandyta pažangiosios tautinės demokratinės studentijos ideologija - varpininkų ideologija, tad ją ir grėndžiame savo veiklą. Mums viešumonė - išėjūs, dabar buš dvi aiškiai skirtingų politinių pasaulėžiūrų lietuvių studentų organizacijos.

- Kokie jūsų santykiai su kitomis studentų organizacijomis?

- Visi mes - broliai, lietuviai. Natūralu, kad tautoje, taigi ir studentijoje, yra aiškos didelės politinės pasaulėžiūros srovės; natūralu, kad yra ir jas atstovaujančios organizacijos. Ir skirtingos politinės pasaulėžiūros organizacijos turi bendrų tikslų. Mus jungia taip pat ir prieš mūsų akis stovis mūsų tautos išlaisvinimo ir Lietuvos atstatymo darbas. Mes kultūringai bendradarbiausime su kitų srovių tautinėmis demokratinėmis organizacijomis. Mes sieksime aiškumo ir nuoširdumo studentijos gyvenime. Mūsų kūrimosi proga anksčiau susiorganizavusios kitų grupių studentijos organizacijos mūsų pasirodymą nuoširdžiai pasveikino, džiaugdamosios nauju bendradarbiu organizaciniame gyvenime. Susidaro gražios kultūringo bendradarbiavimo perspektyvos.

- Kokie artimiausi Sąjungos uždaviniai?

--Varpininkai siekia tarnauti tautai politiniai ir kultūriniai ir politiniai vadovauja pažangiajai tautinei demokratinei lietuvių studentijos grupei. Šiuo metu šios krypties studentija kartais skaldosi srovėmis. Sąjungos vadovybė ir jos korporacijos bei draugijos darys visa, kad visa pažangioji tautinė demokratinė lietuvių studentija susijungtų į galingą varpininkų organizaciją Sąjungą. Gana srovelių ir takelių! Galingi būsimi ne tik pirmųjų varpininkų darbai, ne tik senųjų, jaunesniųjų ir jaunųjų draugų kovomis ir aukomis, bet ir didelei srovei atitinkamai didelo ir tvirta organizacija. Todėl šaukiame srovę į rėškiai nužymėtą vagą, šaukiame vienybės. Džiaugiuos, kad neproduktyvus blaškymosi laikotarpis pasibaigė. Dabar stovime ant aiškaus vieškelio, tvirtai grįsto varpininkų darbai ir aukomis savosios tautos laisvei.

Taip pat džiaugiuos, kad naujųjų varpininkų tarpe yra visa eilė šios srovės studentijos, pagrindyje, dideliu spaudimu esant, dirbusių įvairiausiose mūnų kovos organizacijose, kaip ir senieji ir jaunieji varpininkai kad dirbo.

Antru artimiausiu savo uždaviniu Studentų Varpininkų Sąjunga laiko reikala užmegsti kuo artimiausią ryšį su gimnazijų ir kitų mokyklų pažangiaisiais tautiniai demokratinės dvasios moksleiviais išvystymui gilesnio dvasinio bendradarbiavimo tarp akademinės jaunomenės ir moksleivijos, kad tuo būdu jaunimas vėl taptų jautriausiai besidominčia visais mūsų viešojo gyvenimo reiškiniiais tautos dalim.

Trečiu uždaviniu laikome suėjimą į kontaktą su kitų kraštų demokratine studentija ir jaunomene, kad tuo keliu galėtume plačiau supažindinti kitas tautas su mūsų tautos siekiais ir rūpesčiais ir siekti laimėti bičiulių mūsų tautos likiminei kovai dėl laisvės ir nepriklausomybės.

Ketvirta-ugdysime savo spaudą, skleisdami per ją jaunomenėje laisvės principų branginimą ir idėjinio sąmoningumo brėdinimą.

Yra ir visa eilė darbų akademinėjų bei propagandinėjų plotmėjų.

- Jūsų bendradarbiui paliko baigti pasikalbėjimą, palinkint pirminkui ir visiems naujesiems varpininkams sėkmės, pasiryžus dirbti tautos ir krašto išlaisvinimo darbą, politiniai ir kultūriniai vadovauti pažangiajai tautinei demokratinei lietuvių studentijos srovei, o taip pat ir sėkmės studijose.

.. Liūdas Bučinskas.

DEMOKRATINIŲ IDEJŲ KELIU.

"Studentų Varpo" redakcija, įvesdama šį skyrių turi tikslą arčiau supažindinti jaunuosius varpininkus su vyresniosios kartos veikėjų darbais ir kovos momentais ir kiekviename "SV" numeryje dės atskirus rašinėlius, aptariančius žymiųjų varpininkų ar jų siekimams savo veikla artimų asmenų, pasižymėjusių lietuvių tautai, gyvenimui ir darbui.

I. PETRAS KRAUČIŪNAS

Ne be tam tikrų prisėsčių atsirado naujasis lietuvių tautinio

prisikėlimo sąjūdis. Ne pripuolamai buvo pasireiškę su savo plačia visuomenine veikla ir atskiri to sąjūdžio darbuotojai, kaip S. Daukantas, M. Valančius, J. Basenavičius, P. Kreučius, V. Kudirkas, Vaižgantas. Reikia manyti, kad tyrinėtojai išaiškino, kodėl anas lietuvių dvasios ir proto ilgesnis patvrimas pagaliai buvo privedęs prie seniai nutrauktų nepriklausomybės tradicijų atgijimo ir pagaliai prie savistovės Lietuvos valstybės atstatymo.

Nors mes dar daug ko nežinome, tačiau kai kurios jėgos, iš seniau veikusios lietuvių tautos gyvenimą, jau kiek išstirtos. Svarbiausių jų yra trys: gyventojų lietuviškojo elemento turtėjimas, pasaulinių idėjų plitimas ir atskirų žymių asmenų veikla.

Baudžiavai nykstant, lietuvių tautinis elementas, - artojai, turtėjo. Tad ypač pasireiškė po 1861-1864 m. baudžiavos panaikinimo ir atliktos žemės reformos. Ši turtėjimą sakė lietuvių inteligentijos žymus paaugėjimas ir sustipėjimas, daug geresnis lietuvių tautinės padėties supratimas ir aiškesnis ateities numatymas. Su šiuo ekonominiu stambiausios šalies gyventojų dalies kilimu yra susipynęs ir demokratinių idėjų nesulaukiamas plitimas. Nuo magna charta libertatum paskelbimo Anglijoje /1266m./ per Didžiąją Prancūzų Revoliuciją, per Kosciuškos universalią ir kitokiais keliais demokratinės idėjos pagaliau pasiekė lietuvių baudžiausninką. Vis didesnio ir didesnio gyventojų sakičiaus galvose plito laisvės, lygybės ir teisių reikalavimai, ėmė dažniau ir dažniau reikštis organizuota kova dėl anų stebuklingųjų šūkių. Daugelis pradėjo suprasti, iš kur susidaro turtai ir kaip neteisingai jie paskirstyti. Kitaip tariant, ėmė atsiverti ir užuitiems, nuskurdusiems žmonėms akys. Čia prisidėjo ir mašinų bei kitų išradimų įtaka. Mašinos vis labiau ir labiau lengvino žmonėms darbą, daugino ir pigino žmogui reikalingas reikmenis, jas darė labiau prieinamas, tačiau kartu augo ir žmonijos dalies vargai ir skurdas. Kylančiai darbo technikai apgelėti vis didesniams ir didesniams žmonių skaičiumi darėsi reikalingas švietimas.

Jau nuo Didžiosios Prancūzų Revoliucijos /1789 m./ ėmė reikštis mažesnių tautų apsisprendimas ir noras nepriklausomybės. Balkanų tautos laimingai bekovodamos su savo prispaudėjais /turkais ir austrais/ buvo padarę kitoms tautoms patrauklią pradžią. Mažosios pavergtos tautos pradėjo numatyti, kad išsilaikinusios jos galės naudotis ir tais turtais, kuriuos grobė užkariautojai. Bet šioms laisvių idėjoms įsikūnyti trukdavo praktiškų apaštalų, kurie nurodytų tautai realų kelią į laisvesnę ateitį, kurie pramintų takus apsiginti nuo svetimų grobių ir pavergėjų. Čia ir pasireiškio trečioji aukščiau minėto visuomenės variklio, - veiklaus, šviesaus, tvirtabūdžio, p. išvėntėlio žmogaus milžiniška reikšmė. Toki žmonės atsiranda tik gyventojijai pasirengus, pribrendus ir priešinei pusei susilpnėjus. Pas mus taip ir buvo. Lenkų galybė po 1863 m. apsilpo, o lietuviai artojai sustiprėjo.

Daugelis atradimų, net tikrai didelių, pasirodo paprasti besa, kai jie jau atrasti. Štai Newtono žemės traukos įstatymas. Ir prieš Newtoną visi žinojo, kad obuolys žemyn krenta iš obels, bet nežinojo kokio to reiškinio priežastis ir nemokėjo jo išaiškinti. Kai 1492 m. sugrižęs iš atrastos Amerikos Kolumbas buvo Ispanijos karaliaus vaišinamas, tai kai kas iš aukštųjų penų norėjo niekais nudėti Kolumbo atradimo reikšmę. - Didelio čia būta daikto, - postringavo karaliaus admirolai, - plaukai į vakarus, na, ir atsimušei į nuo amžių ten buvusią žemę. Kolumbas atsikirtė, kad yra daug paprastų dalykų, bet ne visi juos moka suprasti ir padaryti. Štai kietai išvirstas kiaušinis, pastatytkit jį stačią. Bet kiaušini pastatyti išbandė visi ir pagaliau gražino Kolumbui, pasakę, kad sveiku protu tai padaryti negalima. Kolumbas paėmė kiaušinį, sudėvė galą į stalą ir kiaušinis paliko bestovįs. Įsteigti naują lietuvių laikraštį, sustatyti kokios nors organizacijos programą, dabar nedidelis dalykas, ir toks darbas tur būt nebūtų vertinamas, kaip didelis pasitarnavimas tautai.

bet prieš 60 metų panašūs darbai, atlikti J. Basanavičiaus ir J. Kudirkos, ir dabar pripažįstami, kaip didelis nuopelnas lietuvių tautai. 1851 m., tais pačiais metais, kaip ir Basanavičius, taip pat toje pačioje Vilkaviškio apskrityje paprūseje, gimė ir kitas žymus lietuvių veikėjas, Petras Kraučionas, kuris dar "Aušros" metais pasirodė mokas "pastatyti stačia kiaušini".

Savo raštų jis nešaug tepaliko, ir nors jis susilaukė dviejų biografių iš savo mokinių tarpo-kun. M. Gustaičio ir Prano Dovydaičio-bet daugeliui lietuvių jis dabar beveik nežinomas. Tuo tarpu Petro Kraučiono nuopelnai lietuvių tautai yra labai žymūs.

Nežinau, ar pasitaręs su J. Basanavičium, ar nepriklausomai nuo jo, Petras Kraučionas jau 1881 m., pradėjęs mokytojauti Marijampolės gimnazijoje, išstygė savotišką slaptą lietuvių patriotizmo mokyklą. Jis dėstė žodžiu, knygų skaitymu, mokė savo pavyzdžiu. Petras Kraučionas dirbo daugiausia su aukštesnių klasių Marijampolės gimnazijos moksleiviais lietuviams, su beatotostogaujančiais studentais, Seinų kunigų seminarijos klierikais, jaunaisiais kunigais, mokytojais ir kitais apsišvietusiais lietuviams. Jo mokymo programa buvo trumpa ir aiški: -Jūs esate lietuviai, čia gimė, čia dirbkite, čia ir mirkit. Ir eš, nors ir badu mirčiau, stengčiaus pasilikti Lietuvoje iki paskutinio atsikvėpimo. Tik vis major gali mane iš tėvynės iškelti. Visur ir visada drąsiai vadinkitės lietuviais ir kur galėsite, kalbėkit lietuviškai. Mylėkit savo brolius, padėkit kuo galite, jiems, ginkite juos nuo visokių skriaudų, švieskite juos. Platinkit užsieniniams, nors rusų valdžios ir draudžiamus spausdinius, nebijokite nukentėti, betar naudami savo tėvynei Lietuvai.

Ir mes jo klausėme, mes mes žinojome, kad jis pats dalija draudžiamą lietuvių literatūrą, leidžia jai savo pinigais, rizikuoja savo laisve ir gimnazijos mokytojo vieta. Jo pasiaukojimas tėvynės reikalam buvo didelis. Jis imdavo "Aušros" 200 egz., kas tuometinėje to laikraščio samatoje sudarydavo nemažą pajamų dalį ir, Martyno Jankaus nuomone, be Kraučiono paramos, "aušra" būtų žlugusi jau 1883 m. Jis kas met pusvelčiui išdalydavo už kelis šimtus rublių lietuviškų spausdinių, jis pirkdavo įvairius apie lietuvius ir Lietuvą rašančius leidinius, pagaliau ir savo žmonos namą Marijampolėje užrašė lietuvių Mokslo Draugijai.

Betarpiskai Petras Kraučionas išmokė apie 80 lietuvių patrijotų inteligentų. Tai buvo vadai lietuviams žengti prie Nepriklausomybės. Iš jų išėjo viso eilė varpininkų, kurie per 20 su viršum metų /1888-1908/ davė visai Lietuvai toną, jo įtaka siekė ir kitas partijas. Basanavičiaus paskelbti "Aušroje" 1 Nr. programiniai dėsniai sutampa visais punktais su Petro Kraučiono jau anksčiau keltais mokymo dėsniais.

1946 m., bene vasario mėnesį, suėjo 30 metų nuo Petro Kraučiono mirties. Jis mirė 1916 metais Jeroslavlio mieste, į kurį buvo perkelta karo metu Marijampolės gimnazija. 30-ties metų sukaktui suėjus, geistina susilaukti iš jo pažįstamų atsiminimų, iš kurių būtų galima parašyti platesnę jo biografiją, kad ir ateinančioms lietuvių kartoms liktų jis geru pavyzdžiu.

Toli begrįvendamas nuo Lietuvos, Jonas Basanavičius su "Aušra" parodė lietuvių tautai kelią į galimą laisvę. Petras Kraučionas savo "akademijoje" išauklėjo vadų kadrus, kurie galino ir platino "Aušros" paimtą vagą. Petro Kraučiono mokinių darbų ypač daug yra pagirodę "Verpe", "Ukininke" ir kit. varpininkų leidiniuose ir organizacinėje veikloje.

P. Kraučiono "akademijos" patrijotinė ir demokratine kryptimi išauklėti vadų kadrai yra į savo pusę nusvėrę ne tik varpininkų

veiklą, bet ir krikščionių demokratų patrijotinius žygius. Kunigų tarpe dirbo nemaža jo mokinių, kaip tai vysk. Pr. Bučys, vysk. Just. Staugaitis, akiv. Jurgis Matulevičius ir kiti.

Nepriklausomai nuo P.Kriaučiūno yra išauginti Lietuvos socialdemokratai, nors ir tos partijos gyvenime P.Kriaučiūno mokiniai - varpininkai yra atlikę gana svarbių bendradarbių rolę. Turiu galvoje 1895 m. susitarimą varpininkų - St. Matulaičio, Juozo Bagdono, ir K. Griniaus - su Lietuvos Socialdemokratų Partijos steigėjais - A. Domaševičium ir A. Moravskiu, nekalbant apie pirmiau ir paskiau pasirodžiusius socialistinius spaudinius, parengtus B. Matusevičiaus-K. Griniaus /Genių Dėdė/, F. Janušio /Krumpelių Jonas/, Juozo Bagdono ir St. Matulaičio.

Jei Suduvos lietuviai, neproporcingai savo skaičiumi buvo žymiau pasirodę Nepriklausomybės metais, tai, tur būt, viena to reiškinių priežastis buvo ta, kad 1881 - 1916 m. buvo varęs savą "akademijos" darbą Petras Kriaučiūnas. Neužmirškime jo!

Dr. K. Grinius.

OPIAISIAIS MŪSŲ STUDENTIJOS REIKALAIS.

I.

Vakarų Vokietijoje susitelkė apie 2.500 lietuvių studentų-tremtinių. Jų vos pusė turėjo laimės, sunkiausias kliūtis nugalėję, pakliūti į vokiečių, ar pačių tremtinių - Muencheno UNRRA'os ir Hamburgo Baltijos aukštąsias mokyklas. Pastaruoju metu UNRRA'os universitetas Muenchen uždarytas, o Baltijos universitetas, perkeltas į Pinnebergo kareivinės, tęsia savo darbą gana sunkiose sąlygose. Žymai dalis tremtinių-studentų vis negali dar Lietuvoje pradėti mokslo toliau tęsti, neturėdami studijų ir kasdieninio pragyvenimo galimybių. Jie leidžia laiką bendrose tremtinių stovyklose ir tuo būdu daro didelius nuostolius sau ir visuomenei. Pagal Sąjungininkų patvarkymus į Vokietijos aukštąsias mokyklas priimama tik iki 10% svetimšalių. Rudieji naciai ištrėmė besimokančius jaunuolius iš gimtųjų kraštų, nutraukė jų studijas, o dabar dėl raudonojo fašizmo išviešpatavimo jų tėvynėse, negali grįžti ir taip pat negali patekti į tų pačių vokiečių aukštąsias mokyklas dėl Sąjungininkų įvesto numerus cenzus.

Organizuotoji lietuvių studentija turėtų kelti savo balsą už priėmimą visų norinčių studijuoti tremtinių-jaunuolių į aukštąsias vokiečių mokyklas ir šiuo reikalu daryti žygių susitarus su kitų tautų studentija Vakarų Sąjungininkų ir vokiečių atitinkamose institucijose. Lietuvių tremtinių visuomenė ir užjūryje gyveną lietuviai šias studentijos pastangas turėtų aktingai paremti.

II.

Tremtiniai studentai ne visi turi galimybę studijuoti aukštosiose vietose mokyklose, bet dar ir bestudijuojantiems šios galimybės nuolat mažinamos ar tai atimant UNRRA'os maisto tiekimą, ar darant suvaržymų dėl apsigyvenimo sąlygų. Šiuo reikalu UNRRA'os neseniai išleisti studentijai nesuprantami ir jos padėti sunkinantieji potvarkiai /žiūr. "Stud. Varpo" Nr.2/

Tiek organizuotoji lietuvių studentija tremtyje, tiek lietuvių visuomenė ir oficialinės įstigos privalo neatidėliojant kelti viešumon šiuos studentijai daromus apsunkinimus ir visomis galimomis priemonėmis lengvinti studentų būklę. Darant tuo reikalu žygių UNRRA centruose, okupacinių pajėgų aukštosiose institucijose ir Vakarų Sąjungininkų sostinėse. Pačių studentų organizuotas ir svarus žodis čia taip pat labai daug galėtų lemti.

Nr.3-----STUDENTŲ VARPAS-----PUSL.23.

III.

Pastaruoju metu Anglų zonos tremtiniai keliama į Angliją. Kartu vyksta ir nemažas kiekis lietuvių studentų. Dalis vyksta iš stovyklų, bet dalis meta studijas aukštosiose mokyklose, kad būtų teisio ir alkeno tremtinio gyvenimą pakeistų normalios gyvenimo sąlygom. Tais sumetimais vyksta Anglijos salon naujo gyvenimo ieškoti ir, gal būt, sunkiems fiziniams darbams.

Tremtinių kelimas užjūrin, gal būt, prasidės ir iš amerikiečių bei prancūzų zonų. Sąryšų su šia nauja mūsų gyvenimo faze mūsų studentų pavieniai ir organizuotai turėtų šiuos reikalus nuodugniai apsisversyti. Pirmoje eilėje labai svarbu kiekvienam studentui laiku ir tinkamai susitvarkyti su savomis studijomis. Svarbu nepadidėliojant išlaikyti galimus laukti egzaminus, gauti reikalingas užskaitas arba pateikti būtinus darbus. Toliau, labai svarbu pasirūpinti dokumentais apie išeitas studijas. Gautieji universitetuose pažymėjimai turėtų būti karinės valdžios, UNRRA'os įstaigų arba net atitinkamų valstybių konsulatų nustatyta tvarka paliūdyti. Su šitokiais užbrigtos mokslo dokumentais galima tikėtis studijų užskaitimo kitose valstybėse, grįžus nepriklausomon Lietuvon, arba norint vėliau tęsti mokslą vokiečių universitetuose. Jau gauta žinių, kad kai kuriems mūsų studentams studijos, išitos vokiečių aukštosiose mokyklose buvo užskaitytos JA Valstybių universitetuose.

Mesiniai keliantis tremtiniai Anglijon, Š.Amerikon ar kur kitur ir vykstant kartu studentams, yra būtino reikalo jau iš anksto reikalaoti, kad lietuvių tremtinių studentų turėtų galimybės toliau savo studijas tęsti. Ši juridinė ir moralinė teisė kyla iš pačios tremtinių dėties. Ne savo noru aplaidome tėvynę, bet dėl baisaus karo pasekų, todėl turime pilną teisę reikalauti iš karo laimėjusių sudaryti mums kenčiamas pragyvenimo, darbo ir studijų sąlygas. Rudųjų nacių perversmą vergais ir raudonųjų fašistų neleidžiami grįžti gimtinėn, norėtume tapti žmoniško traktavimo laikinojoje prieglaudoje, bet ne paverčiami rasta fizine darbo jėga. Todėl patys studentai pas savo atstovybes ir kitas savo organizacijas turiviaisomis galimomis priemonėmis siekti organizuoto tremtinių studentų perkėlimo tinkamųjų aprūpinimo ir sudarymo palankių sąlygų studijoms tęsti. Mūsų visuomenės ir atstovybių užsienyje švanta pareiga tinkamai ir laiku pasirūpinti besimokančios jaunuomenės likimu.

Stud. J.Kašys.

PAPILDOMAS PRANEŠIMAS "STUDENTŲ VARPO" Nr.2 PASKELBTO KONKURSO
TEMOS "LIETUVIS NAŠLAITIS TREMTYJE" PARAŠNIO REIKALU.

Rešinius konkursui prašoma siųsti adresu:

J. I V O Š I U S , Karlsruhe, Genwig str.50.

Konkurse dalyvauti kviečiami ne tik visi pažangaus tautiniai demokratinio nusistatymo moksleiviai ir jaunuomenė, bet ir bendrai pažangioji lietuvių jaunuomenė.

Lietuvių Studentų Verpininkų Sąjunga.

Andrius Vilkaviškietis.

KŪRYBA BOLŠEVIKINIO TOTALIZMO VARŽTUOSE.

Po šio karo Tarybų Sąjungoje vėl prasidėjo savotiški "screeningai" /sijojimai/, be kitų gyvenimo sričių, skaudžiai palietė ir tarybinius rašytojus. Tarybų Sąjungoje valdžios nemalonėn pateko, be kitų tarybinių rašytojų, plačiai žinomas rusų humoristas bei satyrikas M. Zosčenko ir nemenkesnio garso poetė A. Achmatova.

Rusų literatūra dažnai yra buvusi vienokios ar kitokios ideologijos nelaisvėje. Net nuo savo literatūros pažibos A. Puškino vienu tarpu rusų visuomenė buvo nusigrėžusi tik dėl to, kad jis neatitiko ano laikotarpio ideologinių nuotaikų. Tačiau niekas, be bolševikų, nėra stengsis visą rusų literatūrą padaryti agitacijos lapeliu, dideliu reklaminiu plakatu, garbinančiu partiją, valdžią ir "didįjį" tautų "vadą".

Rusų literatūrą visuomet sekė budri žandaro akis. Bet tikrai bolševikiniai žandarai sugalvojo apvilkti ją partiniu švarku, "Literatūra turi virsti partine" - Leninas/, o rašytojus priversti sau tarnauti. Tik tarybinėje santvarkoje mažamoksiai valdžios pareigūnai išdrįso prabilti į rašytojus, mokydami juos rašyti, patardami mokytis kurti iš ... Stalino.

Praūžusio karo viesulas, teisybė, įnešė į rusų gyvenimą šiokių tokių nežymių atmainų. Karo metu bolševikai šaukė rusų tautą ginti tėvynės, o ne partijos. Žmonėms ėmė kalbėti apie garbingą Rusijos praeitį, o ne apie bolševikų santvarkos "laimėjimus". Žandaras tebesėkė literatūrą, tik į daugelį reiškinių pradėjo pro pirštus žiūrėti. Karo metu Ždanovas nesmerkė už "susižavėjimą praeities temomis" ir nereikalavo "revoliucinio krypsnio" bei "idėjinės Kūrybos", kitaip tariant, neragino bėrnauti valdžiai ir partijai.

Dėl to literatūroje, kad ir nedrąsiai, netrukus nuaidėjo vienas kitas laisvesnis balsas. Tei balsai, vienu kitu būdu pasiekę užsienį, kai ką iš šiapus "geležinės uždangos" smarkiai suklaidino, o naivesnius vakariečius net paskatino kalbėti apie tariamai prasidėjusį tarybinės santvarkos demokratėjimą.

Šios rūšies greitai sprendimai pasirodė neturį jokio pagrindo. Ta apgaule paaiškėjo su minimu sijojimu, kurio auka ir buvo Zosčenka, tikras tarybinis rašytojas.

Zosčenko pilietinio karo metais raudonosios armijos savanoris. Rašyti pradėjo 1921 metais. Savo plunksna jis pasirodo kaip talentingas rašytojas; tačiau dabar staiga Žanovas jį kaltina nesugebėjus "rasti tarybinės šalies žmonių gyvenime nei vieno teigiamo reiškimo, nei vieno teigiamo tipo".

Tai, aišku, - žetiesa. Zosčenko - humoristas ir satyrikas - savo kūrinių veikėjus pašiepia, bet čia pat rodo jiems palankumo, stengdamasis juo užkrėsti ir skaitytoją. Juk neatsitiktinai jis yra labai mėgiamas rašytojas ir TSRS ir užsienyje.

Dar Zosčenko prikišama, esą jis yra beidėjinis rašytojas. Toje pačioje savo kalboje Ždanovas mini Zosčenkos vadinamąsias "tikėjimo klaidas ir tiesas", išspausdintas žurnale, antrašte "Literatūros Pastabos", 1922 metų Nr. 3.

Ten Zosčenko, be kita ko taip rašė:

"Apskritai rašytoju tapti, tai ne blusą nuspausti. Sakysim, kad ir toji pati ideologija... Šiandieną iš rašytojo reikalaujama ideologijos. Kokia, iš tikrųjų, nemaloni staigmena!

Pasakykite, gerbiemieji, kokią aš galiu turėti "ideologiją", jeigu iš iš viso manęs jokia partija nevylioja! Partinių piliečių požiūriu, aš žmogus be principų. Tegul. O aš apie save taip galvoju: aš ne komunistas, ne eseras, ne marksistas, o vien tik rusas ir, be to, politiniu atžvilgiu, nedorėlis.

Duodu garbės žodį, - dar ir dabar dorai neišmanau kad ir apie

Nr.3.-----S T U D E N T Ų V A R P A S-----Psl.25.

Gučkovą. Prie kurios partijos priklauso Gučkovas? O velniai jį žino, kurioje partijoje jisai trinas. Žinau tik tiek, kad jis ne bolševikas, bet ar jis eseras ar kadetas - nežinau ir žinot nenoriu."

Taip, Zoščenko, norėdamas pasisakyti prieš kompartiją, turi kalbėti prieš visas partijas. Sovietinėm sąlygom ir toks "atsikalbinėjimas" negali ~~XXXX~~ išgelbėti Zoščenko. Ir štai Ždanovas tikina, kad Zoščenko ir dabar tebėra ištikimas savo "tikėjimo tiesoms" ir per 25 metus visai nepasikeitė. Kitaip kalbant, Ždanovas pripažįsta, kad Zoščenko nepasisekė "nei palaužti, nei papirkti". Neįsivaizduojamai sunkiomis sąlygomis rašytojas įstengė apginti savo "aš", nesusmulkėjo ir savo gabumų nepardavė už "gardaus valgio šaukštą", bet už tai jis šandie yra režimo auka.

Tas pat pasakytina ir apie A. Achmatovą. Literatūros dirvonus ji pradėjo plėsti dar prieš bolševikinę revoliuciją. Jos individualinė kūryba, iš tikrųjų, netiko to laikotarpio dvasiai. Bet Achmatovai po ilgo tylėjimo vėl prabylus, pa irodė, kad ji yra STRS ir skaitoma ir mėgiama.

Dabar ir ją užpuolė Ždanovas: "Achmatovos kūriniai su dideliu noru spausdina ir "Žvaigždėje" ir "Leningrade" /STRS literatūros žurnalai, kurie net atskirais rinkiniais jos eilėraščius išleidžia/ Taigi kas čia blogo?

Ogi tai, kad Achmatova yra talentinga poetė, kad savo kūrinuose ji yra nuoširdi ir sau pačiai ir žmonėms; tai, kad savo paprastą, nevaldinę meilę Rusijai ir gimtajam Peterburgui ji yra giliai išgyvenusi. Kaip tik už tai prieš Achmatovą ir įniršo Ždanovas.

Ne tik Zoščenko ir Achmatova mėgino garbingai kurti bolševikinio totalizmo varžtuose. Tokių mėginimų netrūksta per visus 29 tarybinės vergijos metus. Jie ir negali išnykti. Arba rusuose įsigalės kūrybos laisvė arba rusų literatūros ateities teks ieškoti jos praeityje

Šveicarija.

DĖL VEIKALO APIE LIETUVOS HIMNĄ.

Studentų Varpininkų Sąjunga jau galutinai susitarė dėl "Studentų Varpo" Nr. 2 minimo veikalo apie geriausią didžiojo Varpininko Dr. Kudirkos dovaną lietuvių tautai 2 Lietuvos Himną.

Šiam darbui yra reikalingos žemiau išvardintos knygos, kurių autorius neturi ir asmeniškai nežino, pas ką tokios knygos randasi. Todėl "Studentų Varpo" skaitytojai, turį ar žiną, kur galima būtų gauti jas, maloniai prašomi pranešti apie tai. Studentų Varpininkų ~~XXXX~~ Sąjunga pageidautų jas kuriam laikui pasiskolinti.

Ieškomos šios knygos:

1. Dr. Vinco Kudirkos Raštai, 1 t.
2. Juliaus Butėno parašyta Dr. Vinco Kudirkos biografija ir
3. "Lietuvos Istorija" 2 Čižūno ir Šlažo.

Studentų Varpininkų Sąjunga

Nr. 3.-----STUDENTŲ VARPAS-----Psl. 26.

ORGANIZACINIAI PATVARKYMAI.

Studentų Varpininkų Sąjungos Tremtyje Vadovybė praneša, jog
Lietuvių Moterų Centrinio Komiteto iniciatyva birželio 15 diena
s k e l b i a m a

RIMTIES IR SUSIKAUPIMO DIENA

Iniciatorių pageidaujama, kad kiekvienoje lietuvių stovykloje birželio 15 d. rimties ir susikaupimo valandos būtų giliai išgyventos ir suburtų visus lietuvius į vieną galingą šeimą, o minėjimo atgarsis kad pasiektų mūsų brangiąją Lietuvą ir įkvėptų tautiečiams gimtojoje žemėje viltį ir tikėjimą į Nepriklausomos Lietuvos atsikūrimą. Tam atsiekti iniciatorių siūloma: birželio 15-tą rengti paskaitas apie Nepriklausomybės reikšmę ir jos netekimo pasekmes, rengti iškilmingas pamaldas, iškilmingomis eisenomis uždėti vainikus, iškabinti gedulo ženklus, leisti tajai dienai skirtus lapelius, r šyti laiškų savo artimiesiems užjūrin šios dienos proga ir temomis, aiškinti kitataučiams šios dienos reikšmę lietuvių tautai, prisiminti kenčiančioji tauta, pagerbti žuvusius kovoje dėl Lietuvos Nepriklausomybės, kaupti jėgas tolimesnei kovai ir svarstyti ateities perspektyvas.

Studentų varpininkų korporacijos, studentų varpininkų draugijos, būreliai ir pavieniai studentai varpininkai šiuo yra Sąjungos Vadovybės įpareigojami:

1. Lietuvių Moterų Centrinio Komiteto iniciatyvą nedelsiant aktyviai apsvarstyti, paremti ir ją įprasminti;
2. Galimai greičiau užbaigti susiorganizavimą, kad galima būtų organizuotai dalyvauti šios dienos ir būsimuose tautos politiniuose pasireiškimuose;
3. Kviesti ir pritraukti prie šio darbo visą pažangiąją tautinę demokratinę lietuvių studentijos ir moksleivijos srovę;
4. "Rimties ir susikaupimo dienos" reikalu solidariai bendradarbiauti su kitų tautinių demokratinių srovių mūsų studentijos organizacijomis;
5. Kviesti "Rimties ir susikaupimo dienos" paminėjimui praversti pagalbon vyresnius pažangiosios tautinės demokratinės srovės lietuvius ir ypatingai savo vyresnius kovos draugus;
6. Apie atliekamus ir atliktus darbus informuoti Centro Vadovybę.

Studentų Varpininkų Sąjungos
Tremtyje Vadovybė

